

Santa Maria del Camí. Anàlisi d'un poble dormitori de Mallorca

**Pablo Freire
Nacho Rozas**

Introducció

L'estudi que es presenta vol analitzar Santa María del Camí com a poble-dormitori amb una sèrie de circumstàncies que es deriven d'aquesta situació. Com es veurà al llarg de les properes pàgines, la idea de partida és coneguda: la consolidació dels pobles-dormitori a Mallorca. L'objectiu és emmarcar aquest fenomen a un dels llocs on es desenvolupa, així com extreure unes conclusions de tot allò observat i opinat per les seves gents mitjançant les enquestes. Als estudis realitzats per altres autors s'ha afegit una dimensió més, tot aplicant una visió sociològica dins l'àmbit geogràfic que serveixi com a exemple del fet que comparteixen altres pobles de l'illa de Mallorca amb característiques similars.

Per assolir aquesta meta, a més d'una breu evolució històrico-demogràfica a mode d'introducció al tema, es presenten una sèrie de gràfiques basades en dues enquestes destinades a contrastar les dades oficials i les teories amb la realitat. Una de les enquestes estava encaminada a conèixer el perfil econòmic i social dels enquestats i comparar-lo amb el que diuen les publicacions oficials. L'altre qüestionari, per la seva part, estava pensat per obtenir l'opinió personal dels enquestats i valorar la percepció que tenen els santamariers sobre el procés de transformació del seu poble, el canvi demogràfic que suposa, així com els possibles agents externs que poguessin influenciar

a damunt d'ell. Tanmateix es va realitzar una anàlisi dels moviments de trànsit rodat enregistrats a fi de poder valorar el volum de desplaçaments que té el poble i tenir més arguments amb els quals recolzar els postulats de base.

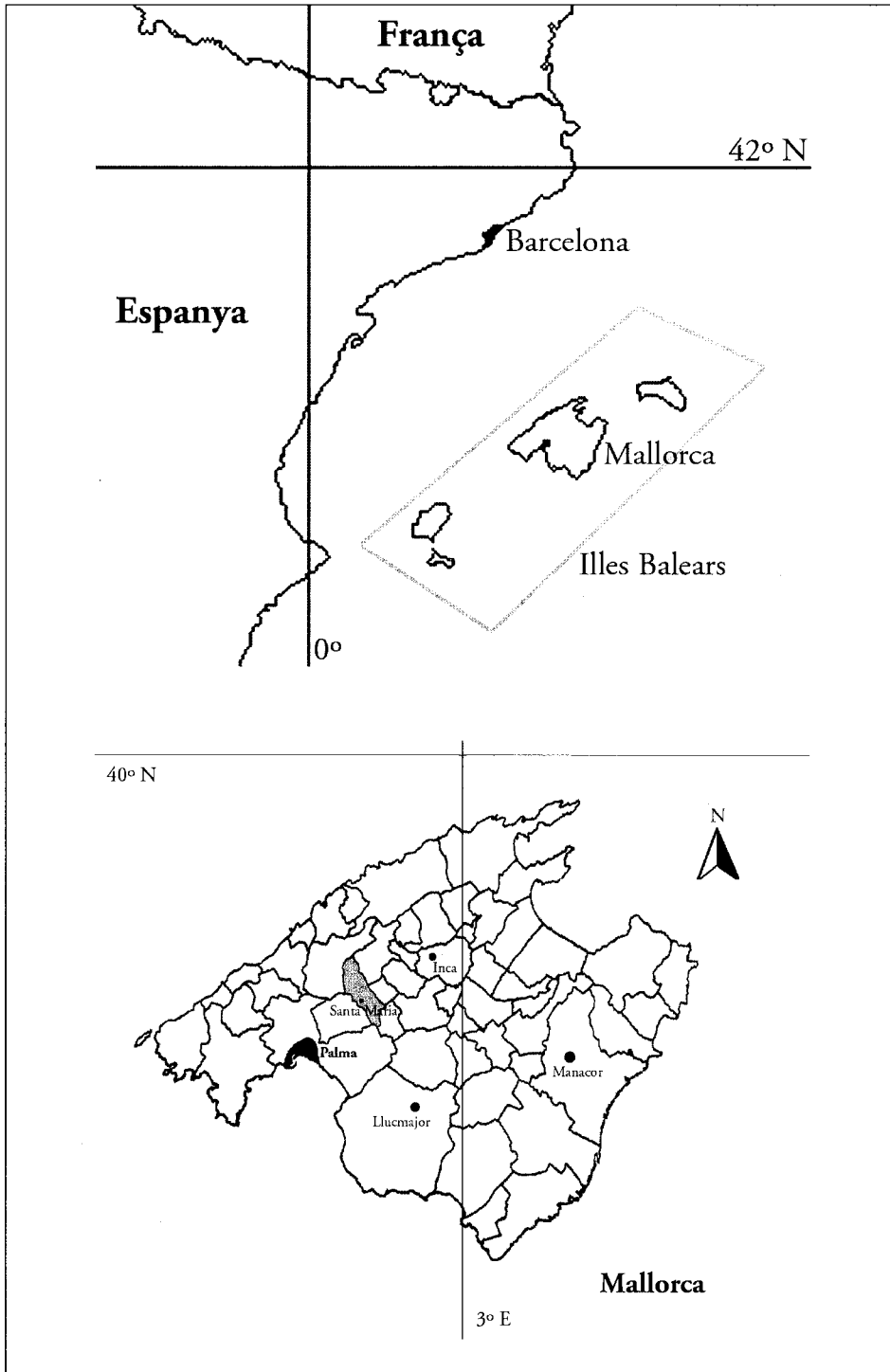
Santa Maria del Camí és un poble-dormitori des de fa uns anys; però, és el santamarièr realment conscient del *status* que està adquirint el seu poble dins la xarxa de comunicacions mallorquina?, què pensen sobre l'arribada més o menys constant de gent de fora?, quin futur prefereixen o desitgen pel poble? Qüestions com aquestes no sempre són contestades en estudis purament geogràfics, per això s'ha duït a terme un treball sense abandonar l'explicació i la comprensió, pilars bàsics de la Geografia, donant protagonisme absolut a la gent, les seves opinions i els seus costums.

Evolució demogràfica recent. Mig segle de creixement

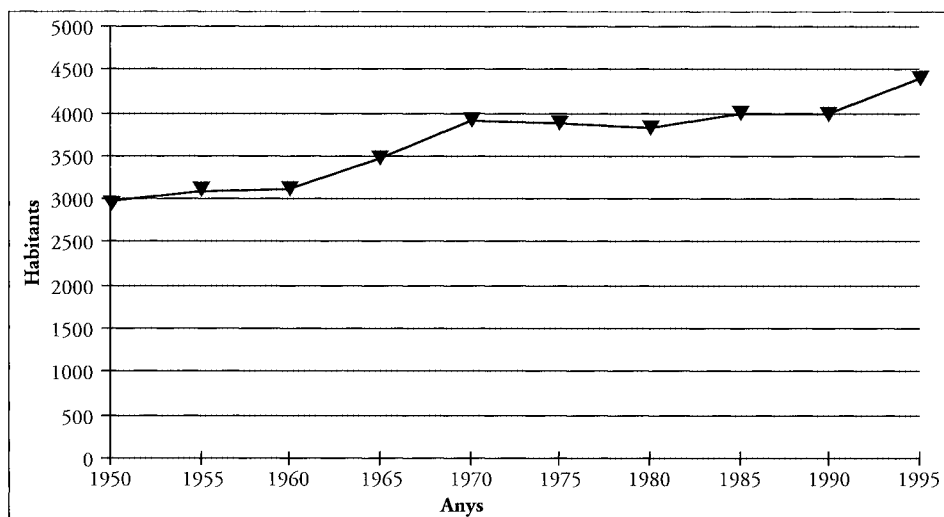
L'evolució demogràfica de Santa Maria des de la dècada dels anys 50 fins a l'actualitat ha experimentat un creixement pràcticament continu, motivat pel descens a les taxes de mortalitat i la pujada de les de natalitat. Cal tenir en compte que els 2.981 habitants de l'any 1950, havien suposat una baixada espectacular respecte deu anys abans, 3.318 hab. a 1940. Malgrat això, amb la conjuntura que han viscut les Illes Balears amb el *boom* turístic dels anys 60, se'n va registrar un nou increment de població al poble fins els 3.112 habitants quan ja es van veure unes millors possibilitats econòmiques per a les famílies illenques amb l'apertura internacional espanyola i els nous contingents d'immigrants que cercaven feina al sector serveis.

El període 1960-70 va revifar encara més la població, sobretot a causa de l'arribada d'immigrants peninsulars atrets per la indústria turística, ja mencionada, arribant-se a 3.882 habitants al 1970, amb 1.960 homes i 1.922 dones. Des de llavors fins ara, la població ha tingut una petita regressió a la dècada de 1970. A mitjans d'aquesta, al padró municipal de 1976, queden reflectits 3.875 santamarièrs (1.933 homes i 1.942 dones). Tanmateix, al Cens de 1981, es apreciable la constant del decenni dels 70, amb una reducció fins a 3.830 habitants (1.916 homes i 1.914 dones), ocasionada perquè el treball es trobava a Palma i les zones turístiques litorals de l'illa, a més del fet que el marc econòmic internacional fos poc beneficiós pel turisme. Amb la dècada dels 80 començada, Santa Maria del Camí es va convertir en el que es denomina poble-dormitori: encara que en un principi l'augment de la població va ser moderat, és a la dècada dels 90 quan es reflecteix un increment més accelerat. D'aquesta manera s'han assolit els 4.002 habitants (1.984 homes i 2.018 dones), al seu terme municipal segons els resultats del Cens de 1991. A aquesta data, el nucli del poble tenia 3.310 habitants de dret. La situació al padró de 1996 va refermar la tendència al creixement: el total de població municipal va arribar als 4.394 habitants, i la població del nucli urbà a 3.365.

Mapes de situació

Gràfica A
Mig segle d'evolució demogràfica. Santa Maria 1950-1996

Així doncs, l'evolució recent de la població de Santa Maria del Camí, presenta una sèrie de peculiaritats que la fan significar-se de la d'altres municipis d'Es Raiguer.¹ La proximitat amb Palma² ha facilitat que el poble s'hagi convertit en un clar exemple de poble-dormitori, pel fet que l'autopista Palma-Alcúdia passi a prop del nucli del poble.

Actualment, Santa Maria presenta una estructura demogràfica que no teneix especialment a l'estroncament, ja que existeix una quantitat important d'efectius joves, centrat en els fills d'aquells matrimonis que han anat arribant al poble durant les dues darreres dècades. Potser els resultats del Cens de 1991, el més recent del qual es té informació fins el moment, no siguin clarificadors al respecte d'aquesta situació positiva, ja que és durant el discórrer de la present dècada quan el procés s'ha fet més evident; no obstant, els resultats del Padró de 1996³ reflecteixen un increment lleu en la població del nucli, situant-se en 3.365 habitants de dret, mentre que en el conjunt del municipi l'increment ha estat del 9,8%, arribant-se als 4.394 habitants. El creixement més significatiu s'ha produït amb la població disseminada, on s'ha donat un increment del 5,35%, en xifres similars a la mitjana de Mallorca, però cal dir que és un

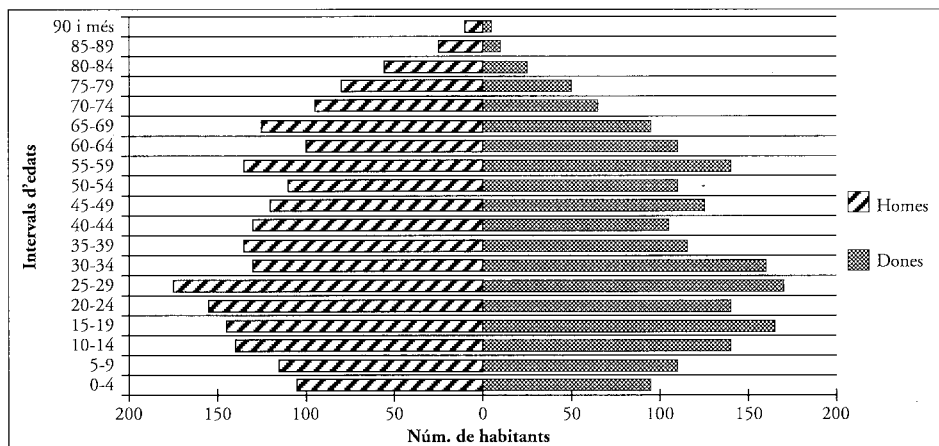
¹ Es Raiguer és un espai físic que comprén a aquells municipis situats entre la Serra de Tramuntana i el Pla de Mallorca, és a dir, és una comarca o mancomunitat de transició entre el pla i la muntanya. Així, els municipis que s'inclouen a aquest conjunt són: Marratxí, Santa Maria del Camí, Consell, Binissalem, Alaró, Inca, Lloseta, Selva, Mancor del Vall, Búger i Campanet.

² La distància per carretera (C-713) i autopista (PM-27) amb Santa Maria del Camí no és massa diferent en quant a quilometratge, que continua essent de quinze quilòmetres; no obstant, el temps s'ha retallat en més de cinc minuts en favor de la segona.

³ En el moment d'escriure aquest article no estaven disponibles les dades pertanyents al Padró de 1996, només es va poder accedir a un avanç del mateix, amb dades poc estructurades.

dels pobles que més ha crescut en el darrer lustre. Aquesta darrera onada de poblament té com a causa l'increment de les casetes i l'anomenada «mitja quarterada»⁴ que proliferen dins el terme municipal.

Gràfica B
Piràmide de població Santa Maria (1991)

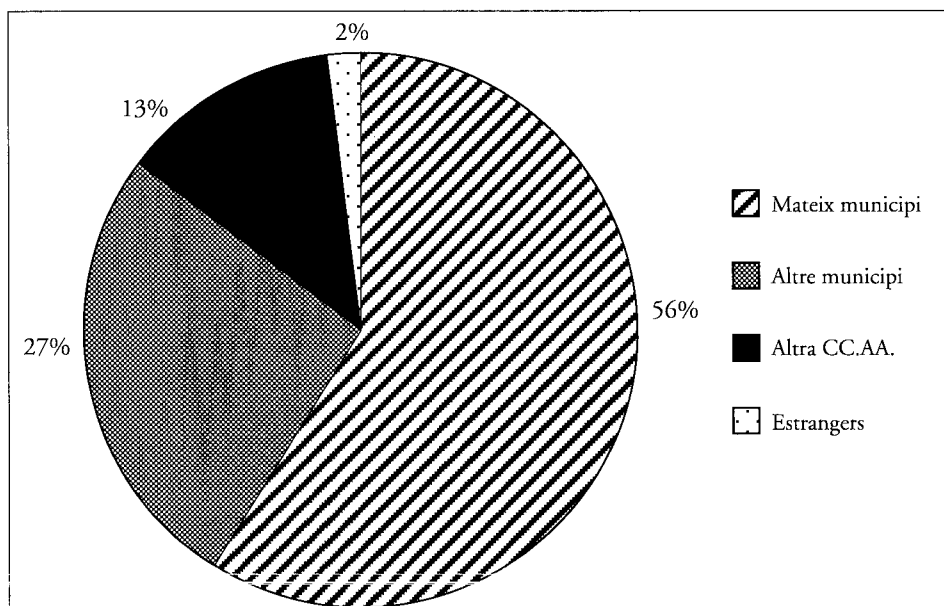
Pel que fa referència a l'element demogràfic evolutiu, cal dir que la població compresa entre els 10 i els 30 anys té una important presència al poble. D'altra banda, els efectius compresos en edats mitjanes (40-44 anys), mantenen uns contingents relativament reduïts, mentre que els nombres corresponents a la població vella o propera a la jubilació, representa uns valors elevats (vegeu gràfica B). En quant a la plasmació de les diferències per sexes, la població femenina, com és lògic, ostenta uns barems més elevats a les edats infantils i a les madures, però que es mantenen per sota de les masculines a les edats mitjanes.

La composició demogràfica referida s'origina, especialment a les edats joves, amb l'aportació dels nous pobladors que s'estableixen a Santa Maria. Els denominats «forasters» i els ciutadans d'altre municipi (generalment Palma), són els principals contingents. Mentre que el nombre de ciutadans estrangers residents és encara reduït, no són pocs els que estan descobrint progressivament els encants dels pobles de l'interior de l'illa. Per tant, en el futur és més que probable que s'incrementi la seva presència a Santa Maria, a causa de tots els elements a favor amb els que compta el poble (bones comunicacions, tranquil·litat, etc). Això provoca que el municipi es trobi en ple procés d'expansió immobiliària, haguent-se constituït Santa Maria com a un dels pobles més dinàmics en aquest sentit dels que formen la comarca d'Es Raiguer, gràcies a la facilitat comunicacional i el seu lloc privilegiat a l'eix viari central de l'illa.

⁴ La quarterada mallorquina, una unitat de mida de superfície és equivalent a 7.013 m².

Com es podrà observar a la gràfica C, el percentatge de persones nascudes fora de Santa Maria, forma en conjunt el 42% de la població (Cens de 1991), encara que és destacable el pes demogràfic d'aquells originaris d'altra comunitat autònoma, amb el 27% del total. D'altra banda, el nombre d'estrangers és, si més no, escàs encara, amb menys d'un 5%. En aquest sentit el resultat del padró de 1996 serien representatius al respecte del més que probable increment percentual forà respecte al santamarier.

Gràfica C
Població classificada segons lloc de naixement (1991)

El perfil del santamarier*

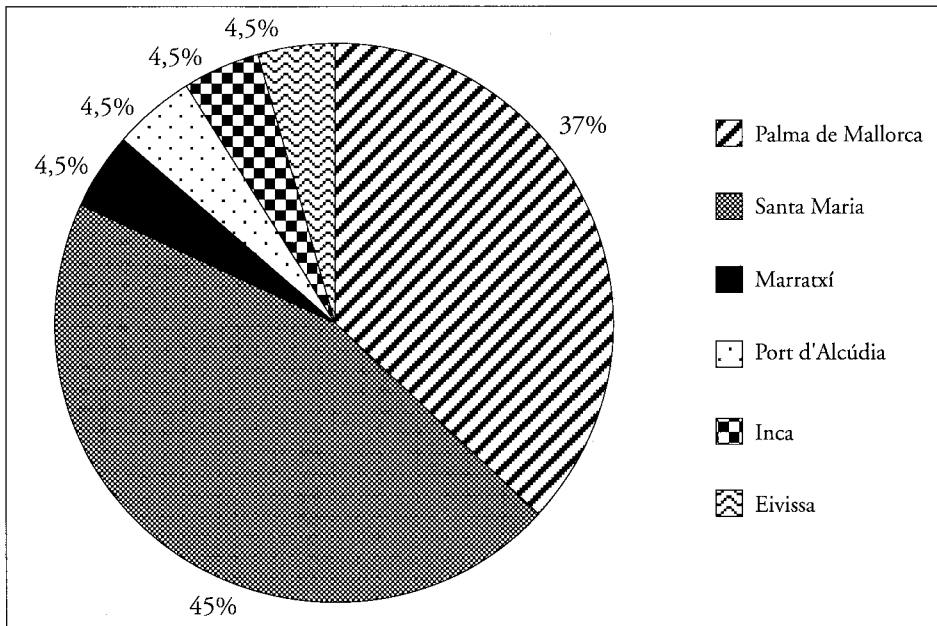
Santa Maria és un poble que ha crescut a la vora d'un viari, de forma que es realitzaren enquestes als comerços del carrer principal (carretera d'Alcúdia), als carrers propers a l'estació del tren d'Inca, i òbviament als carrers més antics, així com a les àrees de més recent urbanització. Les enquestes es realitzaren cobrint prop de l'1,5% de la població total de Santa Maria.⁵

* El qüestionari plantejat al poble de Santa Maria es va fer amb la intenció de constituir les característiques bàsiques de les persones enquestades (sexe, edat, treball...), i també es va completar amb preguntes de caire socioeconòmic per una banda; i mobilitat vinculada a aquesta, per l'altra.

⁵ Segons la majoria dels experts, el percentatge d'enquestats per poder valorar una enquesta d'un grup de població és sobre el 2% del total d'un nucli. En aquest cas, essent una aproximació o un tanteig d'opinió es va arribar fins l'1,3%.

El primer element a tenir en compte a l'estudi és el de la mobilitat. En aquest sentit es va apreciar una polaritat entre els principals llocs de feina. Un d'ells era el propi municipi, que contenia a quasi la meitat dels enquestats. L'altre pol està format per una diversitat en quant a llocs de feina, la majoria dels entrevistats d'aquest grup treballava a Palma. La resta es dirigeix a municipis propers com Inca, Marratxí o Alcúdia, mentre que fins i tot existeix un desplaçament interinsular a Sant Antoni d'Eivissa.

Gràfica 1
Llocs de feina

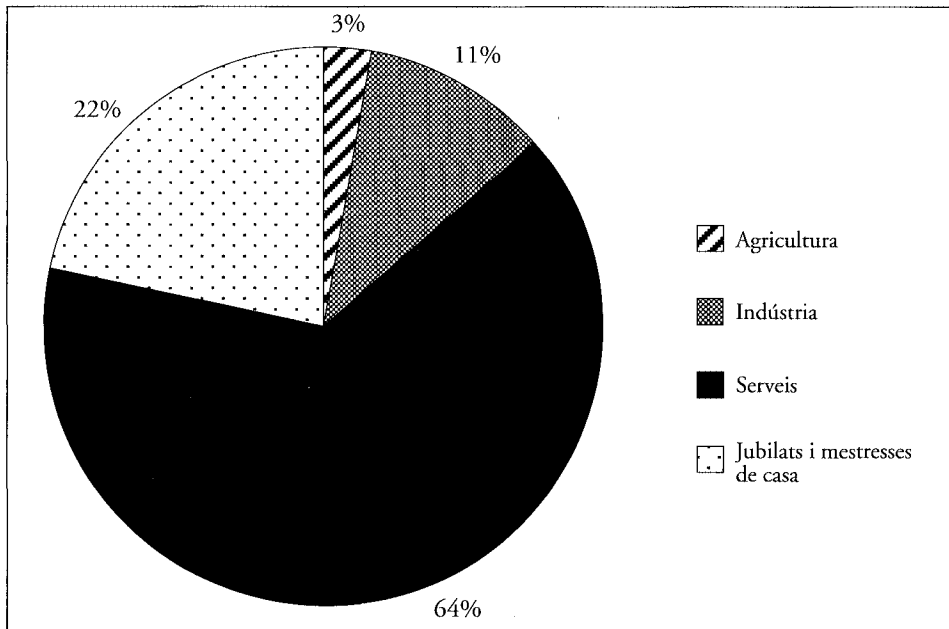

Aquests resultats són un primer indicatiu de la situació que sofreix Santa Maria als alboros del segle XXI. La dinàmica econòmica dels pobles dormitori no és capaç de generar una oferta de treball mínima, per la qual cosa els seus habitants es veuen obligats a cercar feina a una altra banda. Cal tenir en compte que si es sumen el valor dels llocs de feina fora de Santa Maria, el balanç és favorable (45%-55%), en benefici del treball «extern» a l'economia del poble, on queda reflectit el fet que Palma no suposa un nucli únic de direcció dels fluxos per qüestions laborals.

Els desplaçaments per motius de treball es produeixen a l'estret marge que caracteritza a l'economia illenca dins dels sectors productius. Així, Santa Maria té una accentuada especialització als serveis, una feble indústria (encara present gràcies al sector de la construcció), mentre l'agricultura té una presència mínima. Aquesta característica és simptomàtica dels països terciaritzats, on l'econo-

mia d'aquests depén en gran mida de les activitats econòmiques de serveis. Tanmateix, cal indicar que aquest sector té un pes elevat ja que entre els enquestats es trobaven dependents o amos d'un establiment comercial (bar, papereria, etc.), la qual cosa pot sobredimensionar lleugerament el resultat, encara que no és massa llunyà en alguns aspectes comparats amb les dades oficials.

Gràfica 2
Ocupació (per sectors) dels enquestats

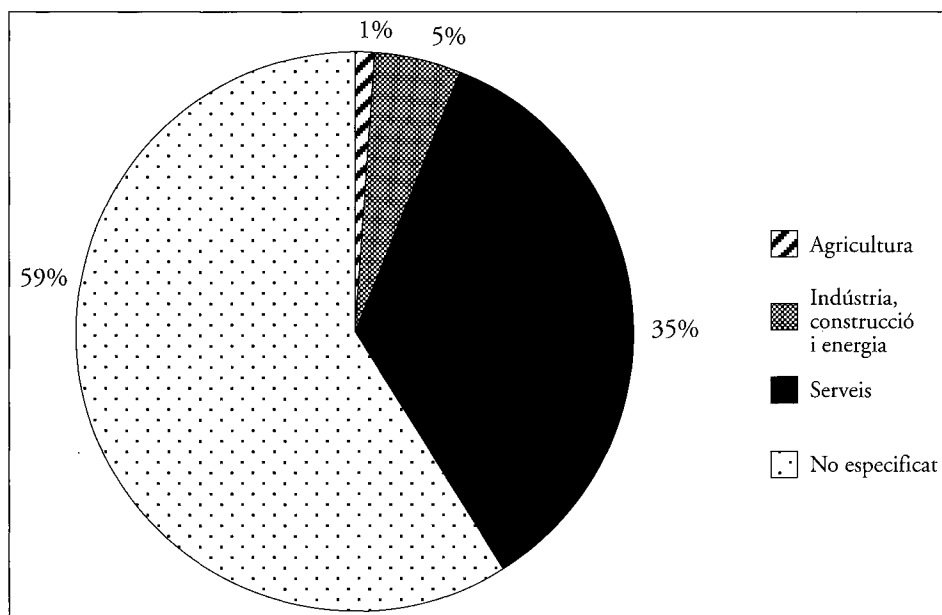
Les dades obtingudes dels sectors econòmics mantenen una correlació amb les dades oficials de l'any 1991. De tal manera, la variació temporal entre la darrera dada administrativa i la mostra d'aquesta anàlisi (1997), no és més que una continuació de la tendència a la terciarització. Així mateix, es comença a perfilar un nou grup social que fa augmentar de manera considerable la població. Es tracta de persones que en el seu moment treballaven fora de Santa Maria (a Palma, majoritàriament), i ara un cop jubilats decideixen tornar al seu lloc d'origen.

La majoria de la població, com es dedueix de les gràfiques i explicacions anteriors, desenvolupa una mobilitat diària considerable degut a que el lloc de treball localitzat fora del municipi de Santa Maria no ha implicat el canvi de residència. Tot això té una relació directa amb el desenvolupament viari de la última dècada i la motorització massiva de la població insular. Malgrat això, aquesta situació es dona a la inversa, essent població provinent de Palma la qual s'instal·la a Santa Maria, però mantenint el seu lloc de feina allà d'on varen partir.

Els principals motius que actuen com a fixació o atracció, respectivament, són els familiars, la tranquil·litat, els motius fiscals, i fins i tot el fet de residir anteriorment al poble. La tranquil·litat es va destacar com a principal factor dinamitzador d'aquest sistema de relacions entre llocs de treball i llocs de residència. Malgrat tot, l'actual desenvolupament i consolidació del principal viari de l'illa de Mallorca (Palma-Alcúdia), pot fer que l'element «tranquil·litat» es vegi alterat en qualque mida. De totes maneres, Santa Maria segueix essent integrada dins un espai rural, i és aquest mateix espai el que s'identifica amb un lloc de tranquil·litat. Els vincles que uneixen als nadius de Santa Maria al seu lloc de naixement i/o residència es donen amb tal força que cap ni un dels enquestats anirien a viure allà on fos el lloc de feina, en cas d'aconseguir un nou treball.

Gràfica 3
Població ocupada per sectors al nucli urbà de Santa Maria (cens 1991)

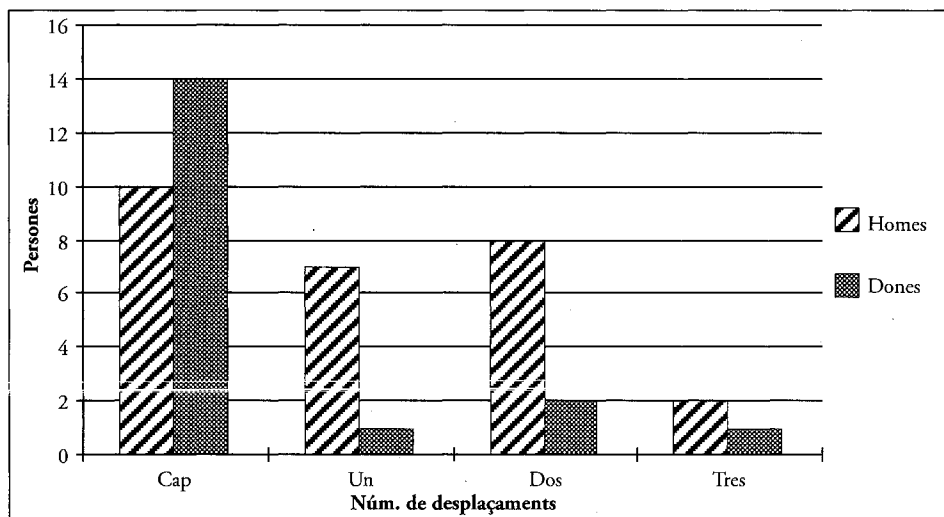

Com s'ha vist amb anterioritat, els moviments pendulars⁶ són un fet característic de la vila objecte d'anàlisi. A més dels tipus de desplaçaments citats, es donen uns altres que tenen la mateixa rellevància o fins i tot arriben a tenir una transcendència major. Així, més de la meitat dels homes efectuen una mitjana d'un o dos moviments diaris a Palma, bé per raons laborals o bé per qüestions d'índole diversa. En canvi, amb el cas de les dones es va enregistrar una menor

⁶ Cal tenir en compte que cada moviment pendular implica a més d'un desplaçament d'anada, també un de tornada.

mobilitat que al dels homes. Aquesta diferència és deguda als distints papers que encara a l'actualitat diferencien ambdós sexes, on presumiblement és l'home qui fa major nombre de desplaçaments per anar a la feina, mentre que la dona —si no està ocupada—, no els necessita fer. Així doncs, la mobilitat femenina potser estigui més sotmesa a cobrir necessitats personals i/o familiars ocasionals (alimentació, sanitat, oci, etc.), que no als estrictes moviments pendulars referits. El lloc oposat l'ocupa la «no mobilitat», on un bon nombre d'enquestats no realitzen cap desplaçament diari a Palma. Aquest aspecte obeeix a una sèrie de raons amb una explicació perfectament lògica. En primer lloc, els enquestats que tenen un negoci que no tingui una necessitat ineludible, difícilment es desplacen a Palma, quan es Ciutat, amb els seus subministraments, la que ve a ells. Si a aquests, en segon lloc, s'afegeixen els que resideixen al poble i treballen en ell, el moviment diari és pràcticament nul en la majoria dels casos.

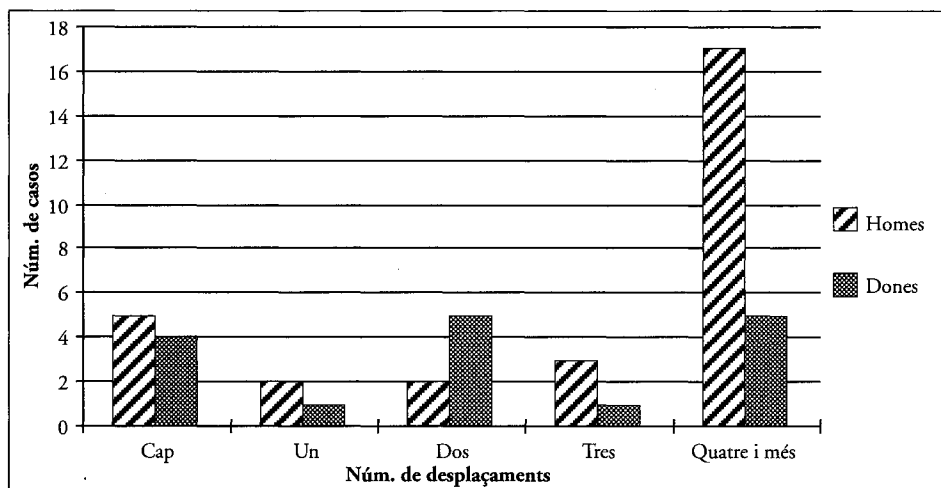
Gràfica 4
Desplaçaments diaris a Palma

Una situació inversa es produeix amb els moviments realitzats al llarg d'una setmana. Els desplaçaments augmenten considerablement, ja que cal sumar al cas masculí els moviments al lloc de feina durant els dies laborables amb les sortides de cap de setmana. D'altra banda, els moviments de la dona també s'incrementen, però en aquest cas s'afegeix, en aquelles dones sense possibilitat de transport individual, un moviment de cap de setmana amb els seus marits, però en menor grau un desplaçament autònom. Mentre que el primer es fonamenta als moviments cap a les grans superfícies comercials, i a Palma a cinemes i altres activitats relacionades amb l'oci (sopar fora, fer una passejada, etc.), el segon té com a principal característica la independència i la diversificació d'activitats més centrades a l'oci.

La mobilitat per qüestions de salut és absolutament lògica, tenint en compte que els hospitals principals es localitzen a la capital balear; malgrat això, aquest motiu de desplaçament va ser mencionada a les enquestes amb moltes reticències o fent el descàrrec en que es tractava de casos de força major. És curiós destacar que molts dels enquestats, no se sap si per alguna espècie de tabú, no mencionaren la qüestió de la salut quan és evident que per assumptes sanitaris és pràcticament indispensable recórrer a Palma.

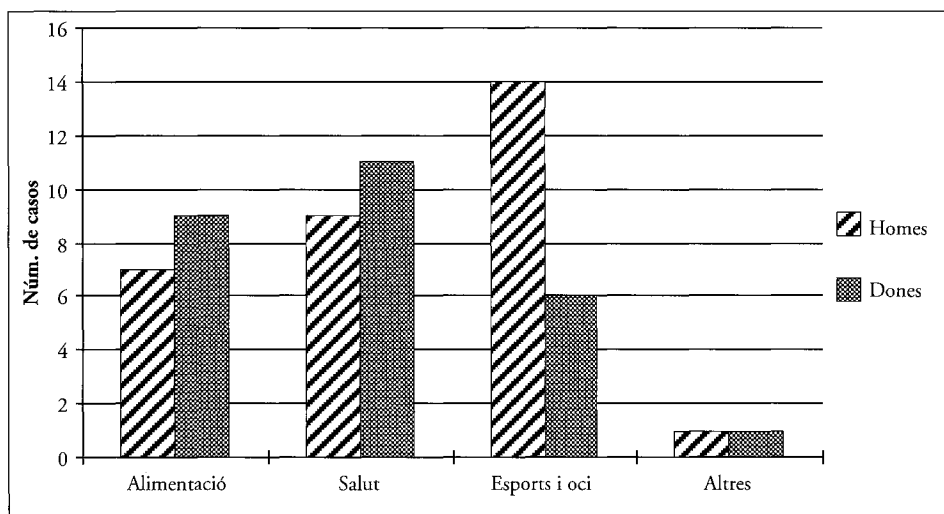
Gràfica 5
Desplaçaments setmanals a Palma

Dins l'àmbit de les persones sense possibilitat de moure's o amb aquesta capacitat reduïda, cal mencionar el cas dels jubilats/ades així com el dels adolescents. L'existència del tren ha estat fonamental per aquest contingent de població amb escassa mobilitat, encara que també és un mitjà utilitzat per tots aquells treballadors que tenen un lloc de feina al centre de Palma, i que a causa dels problemes d'aparcament existents en aquella zona no empren l'automòbil. Malgrat això, aquest darrer aspecte fa més referència a un desplaçament amb una periodicitat diària i molt menys setmanal.

Dels aspectes comentats als paràgrafs precedents es dedueix que l'home té més mobilitat que la dona, tenint en compte que aquestes, per regla general, i és un fet, treballen menys fora de casa que els primers (veure gràfiques 4 i 5). Mentre que el mal anomenat «sexe dèbil» centra la seva activitat fora del poble en qüestions d'alimentació o salut, l'home fonamentalment afirma realitzar desplaçaments extralaborals per qüestions d'oci. Malgrat això, el nombre d'homes que es mou per raons no laborals ho fa sempre acompanyant a la seva dona als grans magatzems i superfícies comercials els caps de setmana.

Gràfica 6
Desplaçaments a Palma per motius extralaborals

L'anàlisi precedent ha demostrat que Santa Maria es referma com un poble-dormitori o lloc residencial, ja que bona part de la població treballa fora del poble. La majoria d'aquestes residències són de caràcter principal; tot i així, existeix un nombre considerable de residències secundàries. Les primeres tenen una major importància per aquesta empresa, ja que Santa Maria no té la capacitat de crear una dinàmica socioeconòmica diversificada en usos. Llavors Palma sí té aquesta capacitat, i de manera intrínseca exerceix dos tipus de forces que actuen sobre el municipi santamarier. Per una banda, un efecte centrípet, que difon mà d'obra de Santa Maria cap a altres nuclis (encara que aquesta continua residint al poble), mentre que al cas contrari, un efecte centrífug, és la població, generalment palmesana la que canvia de residència (mantenint el seu lloc de feina a Ciutat).

Les residències secundàries, per la seva part, es localitzen principalment al camp i són ocupades ocasionalment (cap de setmana, vacances, etc.), per un contingent urbà que viu a Palma i gaudeix d'aquests espais rurals practicant una agricultura d'oci; és el conegut fenomen del *hobby-farmer*.

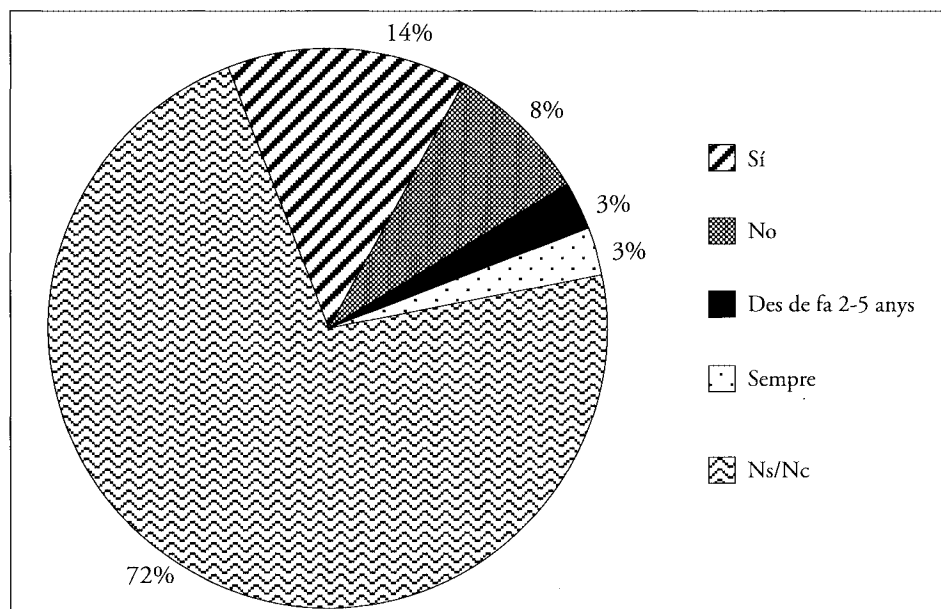
El punt de vista del santamarier. Sentiments contraposats

Resultaria un tant inexplicable indagar els aspectes geogràfics, demogràfics, econòmics..., que fan de Santa Maria del Camí un poble dormitori, i no posseir cap altre opinió d'aquelles persones que l'habituen. És per resoldre aquesta manca que es va realitzar un qüestionari més complex i direccional, per tal d'esbrinar si els veïns de Santa Maria consideren que viuen a un poble-dormitori, si creuen

que la xarxa viària i el lloc geogràfic al que es troben ha influenciat en qualque cosa, i al mateix temps per poder fer una valoració demogràfica del mateix. El qüestionari anava dirigit als caps de família, ja que el fet que respongui un membre d'aquestes característiques (ja sigui el pare i/o la mare), permet fer una valoració de la població a escala d'unitats familiars. És a dir, els descendents sense feina i a la infància o adolescència són població dependent i com a tal, solen adaptar-se als propòsits i planejaments del pare o mare o ambdós.

Santa Maria, segons els seus habitants, és considerada com un bon lloc per a viure, encara que existeix una petita minoria que no ho veu així. L'entorn natural, cultural, socioeconòmic i comunicacional, el consideren apropiat o bastant bo, i per això entenen que el seu poble ofereixi uns encants que fan de «captadors de residents». Aquests aspectes serveixen per a que la gent es convencenqui i aquells que ho tenien en ment triïn anar a viure al poble. La gent té la impressió que la proximitat de Palma, el seu pes poblacional, la seva posició com a centre aglutinador de serveis, oferta de treball, etc., i d'altra banda la pròpia tranquil·litat de la vila mallorquina objecte d'estudi, era el factor determinant perquè Santa Maria del Camí fos un focus d'atracció de població. No obstant, la minoria que considera que el poble no és un bon lloc per a viure manifesta aquesta opinió sempre en relació amb la zona del poble on viu (sobretot si és un àrea amb molt de trànsit), així com també comparant la situació actual amb la de fa uns anys, sense especificar, però sempre en tot cas anterior a la construcció de l'autopista Palma-Alcúdia.

Gràfica 7
Creu que Santa Maria és un poble-dormitori?

Pel col·lectiu geogràfic de les illes i un altre gran nombre de professionals del tema o afins a ell, aquesta vila mallorquina s'ha consolidat ja com a poble-dormitori des d'un temps ençà. Gran part dels santamariers han hagut que cercar feina fora del seu propi municipi, però ha continuat visquent en ell, mentre altres han vingut a viure a Santa Maria cercant una vida més tranquil·la i relaxada, sense la creixent angoixa de la capital balear. Per a la majoria del enquestats aquest fet és encara una realitat, però molt pocs d'ells tenien el convenciment que aquest procés es donés des de començaments dels anys 80. Indirectament associaven aquest canvi d'un poble dedicat a l'agricultura cap a un poble dormitori amb els anys del present decenni i encara més a rel de la connexió per autopista amb Palma de Mallorca.

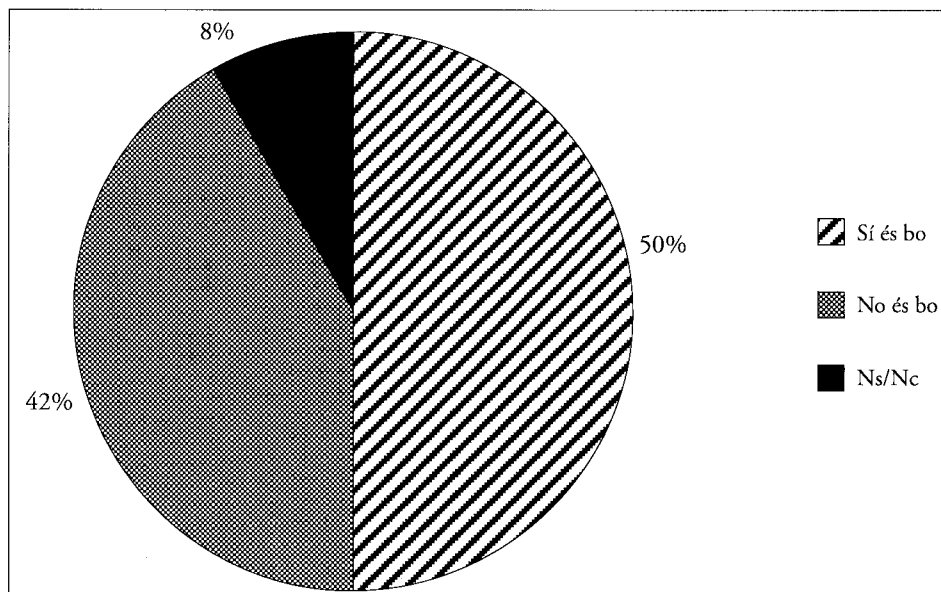
Aquests darrers aspectes comentats, indubtablement, han afavorit el fet que s'analitza a les presents línies. La modernització i el creixement de les grans ciutats implica o té com a externalitat l'expulsió de la població cap a zones limítrofes, i l'autopista ha fet que Palma es trobi a tan sols deu minuts de Santa Maria, si el trajecte es fa amb automòbil. Tot i així, existeix un percentatge de veïns que creu que Santa Maria segueix essent un poble de caràcter eminentment rural i que no es troba afectat per un procés de «sedentarització no activa».⁷ Pel que fa referència a la percepció demogràfica que té la gent del poble, hi ha una divisió d'opinions força remarcada. Aquesta polarització mostra a un grup de gent, fonamentalment format per persones d'edats madures i/o jubilats que és contrari a l'augment demogràfic. Pel contrari, els qui creien que sí era bo l'augment, afirmaren, al mateix temps i gran part d'ells, que seria desitjable l'augment de població, sempre i quant fos de forma paulatina. Així Santa Maria podria assimilar-ho, endemés de tenir voluntat en que fos un augment que portés implícit el creixement econòmic del lloc.

El desenvolupament econòmic de Santa Maria es troba en una línia lleugerament ascendent, segons la percepció del santamarièr. Aquesta creença està estimulada per l'arribada de nous veïns que tenen el seu treball fora del municipi; malgrat això, provoca que no hagi una generació de riquesa a dintre del mateix poble, motiu de descontent per a certs sectors socials del nucli de Santa Maria. Per aquest grup, l'arribada de «forasters» principalment, no beneficia econòmicament i a més el poble està omplint-se de gent aliena a la vida del poble. Tal vegada, un estudi molt més aprofundit podria perbocar llum a sobre d'aquest darrer i complex aspecte, propi del caràcter i idiosincràsia balear, però igualment extrapolable a altres cultures illenques.

Al respecte de l'element demogràfic, existeixen una sèrie de peculiaritats destacables extretes de les opinions dels santamariers. En quant a l'edat mitjana de la població (veure gràfica 9), existeix un elevat sector que considera que la majoria d'habitants té entre 30 i 50-55 anys, mentre que un nombre més reduït creu que Santa Maria està envellida, fet que va apuntar la majoria d'enques-

⁷ Sedentarització no activa. S'ha encunyat aquest terme per referir-se a les persones que viuen a un poble, però que no tenen una vida econòmicament activa, per quant són jubilats que resideixen allà o només viuen al poble però fan feina fora, de manera que la riquesa no es genera al propi poble.

Gràfica 8
Opinions sobre l'augment de població a Santa Maria

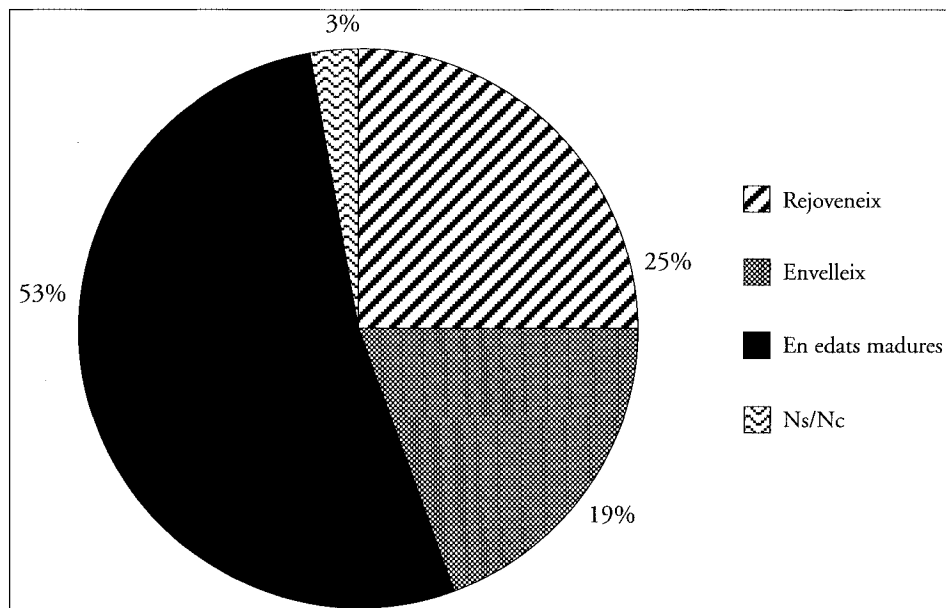

tats qualificant-ho de risc. Si es compara l'opinió popular amb les dades tangibles (veure piràmide de població de 1991), es pot deduir un desfase a la percepció de la primera, ja que la població és precisament nombrosa entre els 20 i els 30 anys, i sobretot a les edats damunt la jubilació. L'interval mencionat pels enquestats no és especialment dinàmic, encara que cal tenir en compte que a les dades no disponibles de 1996 s'hauria de pujar un esglaó o interval, representatiu dels cinc anys entre els darrers Cens i Padró, i això, a més de l'accentuació a l'arribada de població durant el decurs de la dècada dels anys 90, podria haver fet créixer bastant el grup de 30-55 anys.

Les persones que consideren que el poble està envellit és conseqüent i té una percepció no distorsionada del seu entorn. Malgrat això, l'actual dinàmica demogràfica que està regint aquesta vila contribueix a que l'efecte d'envelliment es redugui progressivament. L'opinió majoritària és que els grups joves procedents de Palma i altres municipis, són els que fan que la balança demogràfica del poble, envellida *per se*, s'equilibri, considerant que aquest equilibri es produeix entre joves i vells, i no pas el fet que la població tingui una edat madura mitjana, com va manifestar l'altre grup.

Encara que Santa Maria té un grup poblacional de joves notable (20-30 anys), el grup envellit manté una presència considerable, però des d'un temps ençà, s'està enregistrant un rejuveniment gràcies a l'arribada de joves al poble i a alguns naixements. No obstant, si bé es dona un nombre de naixements considerable i esperançador, no és pas pel creixement natural de la

Gràfica 9
Percepció santamariera de la situació demogràfica actual del poble

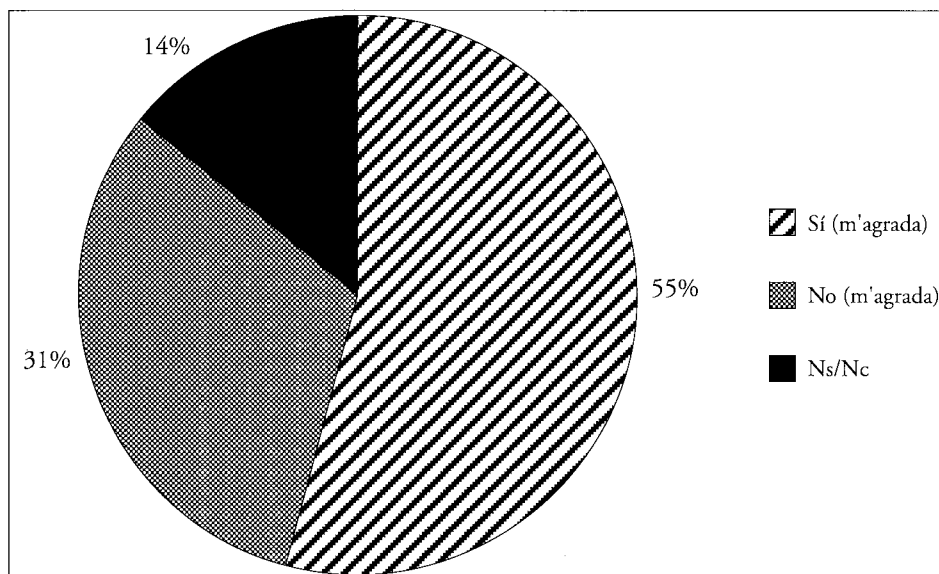
població originària, sinó gràcies a l'aporta que realitzen els grups de joves vinguts de fora vila, els quals s'assenten i es desenvolupen a ell. La majoria dels veïns desitgen que continui arribant gent jove al poble, potser conscients que són els únics capaços de garantir generacions futures de santamariers.

Existeix, per altra banda, un sector de població que considera el nivell de població de Santa Maria adequat, sense importar-lis massa si està envellit o no i amb això el risc social que suposa. Per altra part, assumeixen que la gent jove que vinguis serien forasters (no en el sentit pejoratiu que adquireix el mot a les illes per designar als peninsulars, sinó com a persona estranya al poble), amb la qual cosa es podria patir una pèrdua d'identitat del poble, fet que no té perquè donar-se. Normalment, si un poble augmenta de població paulatinament i dilatadament en el temps per causa de la immigració, dita població forastera sol adaptar-se als costums i *modus vivendi* del poble, degut a que la convivència és molt més estreta i no hi ha tant grau d'individualisme com a les grans ciutats. El propòsit de voler viure a una comunitat, l'esperit de la qual és el de viure a la ruralia, com és el cas de Santa Maria, implica una major voluntat de pertànyer a ella i d'ésser acceptat, per a la qual cosa és precís adoptar les normes establertes. L'urbanita que fuig de la ciutat a la recerca de la tranquil·litat que li pot oferir un poble, l'ambient de pertànyer a una gran família i estrènyer uns vincles de fidelitat, el contacte directe amb el camp, poder desplaçar-se pel poble sense la necessitat de prendre el cotxe, etc... mai pretindrà destruir aquest entorn

perquè no ha fet altra cosa que cercar-ho. La resposta general del nouvingut és la d'adaptar-se el més ràpidament possible i que aviat sigui considerat com un més.

Gràfica 10
Opinions sobre l'arribada de població jove a Santa Maria

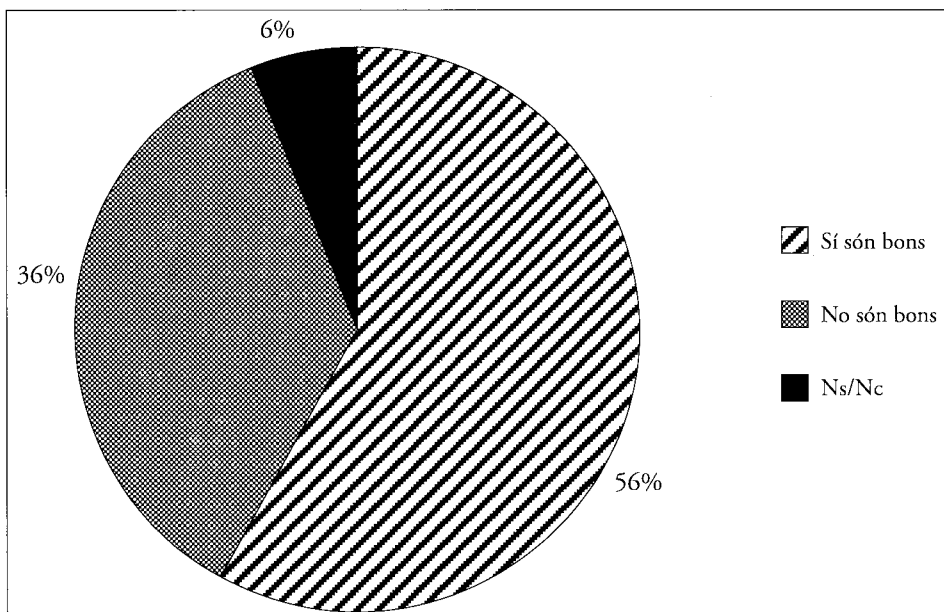

Un cop aconseguit això, la seva voluntat serà la de perpetuar i protegir el *modus vivendi* que ha trobat i transmetre-ho a generacions futures, a la vegada que mostrar-ho a aquells que continuen arribant. Segurament, el creixement serà limitat donada la seva condició de poble, però de cap manera perdrà la seva identitat si aquest creixement és assossegat. Si ens trobàssim amb un moviment de masses, possiblement hi hauria riscos a considerar, però aquest no és el cas.

Un aspecte que a primera vista no sembla tenir una relació òbvia amb els comentats fins el moment (economia i demografia), és el de la connectivitat. Aquest element és un motiu d'orgull generalitzat de bona part del veïnat del poble. Així, la majoria d'enquestats considera que Santa Maria és un dels municipis mallorquins millor connectats per carretera –per altra banda una realitat absoluta–. L'enclavament geogràfic en el que es troba el poble fa que el seu grau de connectivitat sigui elevat. Sens dubte, no es tracta de l'òptim; tot i així, uns quants santamariers afirmen que és el millor o un dels millors. A tot això afegeixen el fet de tenir l'autopista i el ferrocarril, amb la qual cosa encara es reforça més, per ells, la seva posició privilegiada respecte a la resta de municipis illencs.

És fins cert punt curiós observar la dualitat de les opinions de la gent, ja que fent referència a una valoració dels possibles canvis arran de la introducció del nou viari, la autopista Palma-Alcúdia, la majoria dels enquestats va coincidir que sí n'hi varen haver, mencionant-ne uns quants mentre que l'altre sector es va declarar del costat contrari; no consideren o senten canvis al poble com a conseqüència de la inauguració de l'autopista.

Gràfica 11
Opinions sobre la percepció dels canvis produïts per l'autopista

Els canvis principals es donen per part de les persones que tenen comerços, mentre que els veïns noten un descens del trànsit rodat. Les botigues que es localitzen a la carretera Palma-Alcúdia han patit un descens del moviment econòmic per causa de l'autopista. Amb aquesta, aquells que es dirigeixen a qualsevol lloc més enllà de Santa Maria utilitzen l'autopista i per això no s'aturen a la vila, ja que si ho feren els obligaria a «desviar-se», a sortir de l'autopista i entrar a tomb a aquesta vila d'Es Raiguer objecte d'anàlisi.

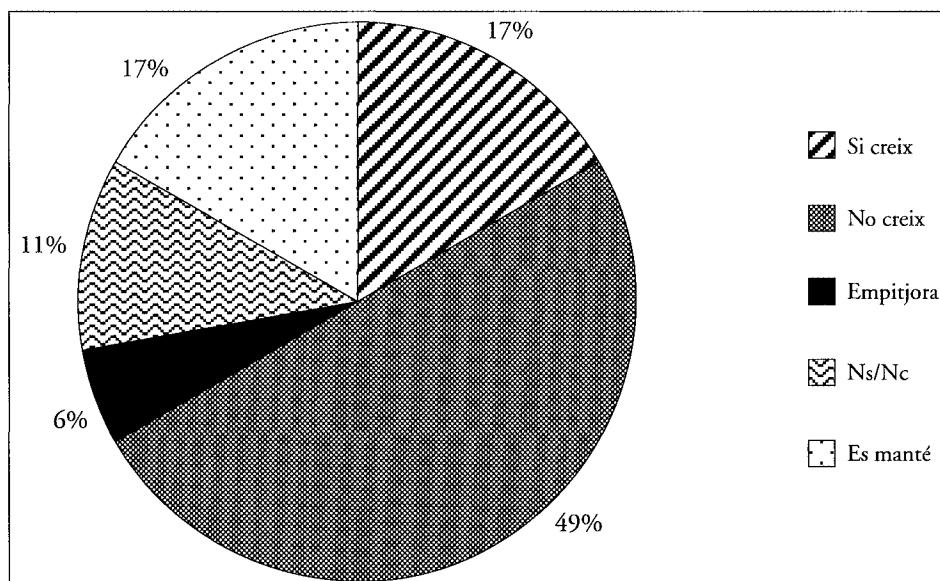
D'altra banda, els comerciants que desenvolupen el seu negoci a la vorera de la carretera no consideren que hagi hagut molts canvis. Si bé en un principi la implantació de l'autopista va obligar a tancar alguns comerços, només es va tractar d'una fase de transició. De fet, el temps ho ha demostrat, ja que se n'han obert de nous, amb la qual cosa l'activitat comercial persisteix sense problemes. Els comerciants reconeixen que les vendes havien baixat un tant, però no suficientment com per alarmar-se; és més, inclús consideren que val la pena

perdre un poc de vendes i guanyar en tranquil·litat. Aquest judici és encertat, per quant la carretera té, fonamentalment, un trànsit de vehicles comercials (furgonetes de repartiment en la seva majoria), a més de nombrosos cotxes de lloguer amb estrangers.

Allò que ha fet l'autopista, principalment, ha estat consolidar Santa Maria com a poble dormitori; així, els vincles de dependència del lloc de residència (Santa Maria), i el lloc de feina (Palma), es reforcen.

Gràfica 12

Percepció del progrés econòmic de Santa Maria a causa de l'autopista

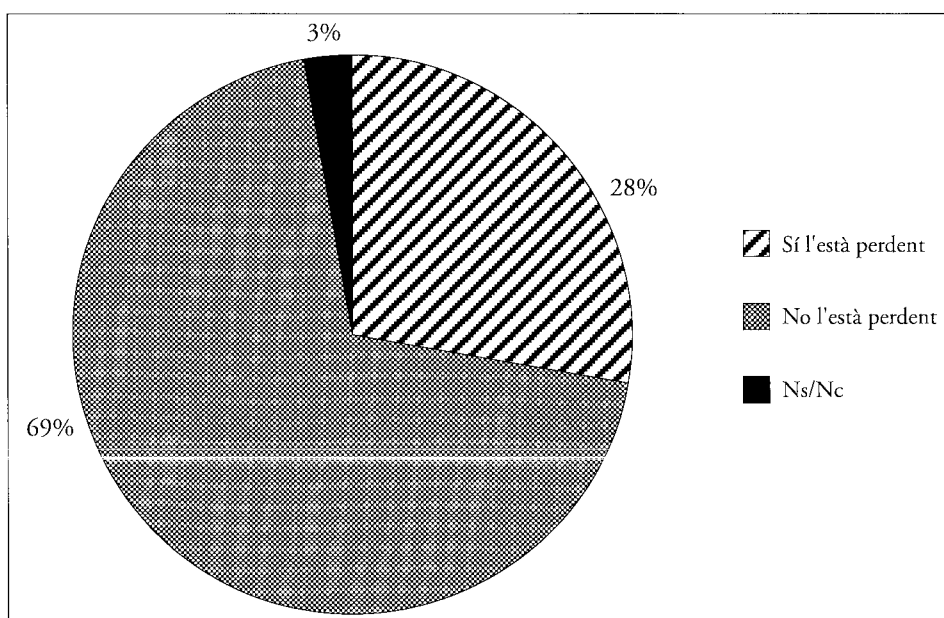
El possible progrés econòmic del poble gràcies a la implantació de l'autopista, no es veu com un element determinant. Els veïns de Santa Maria del Camí creuen que la via ràpida no ha influenciat en res (veure gràfica 12), o bé, com a mínim, la situació és la mateixa que abans. Sols existeix un petit sector que sí ha valorat com a positiu aquest fet, perquè ha vist que la zona s'ha revaloritzat i això ha fet que augmenti el nivell econòmic en implantar-se nous negocis.

Podria dir-se, *grosso modo*, que existeix una acceptació i consciència d'un progrés econòmic a Santa Maria, però no de creixement i desenvolupament accelerat o incrementat per l'efecte d'una major i millor connectivitat amb Palma. El santamarier veu que aquest creixement observat és el propi de totes les economies de mercat, o sigui, un desenvolupament continu però pausat, sense cap tipus de factor extern o adicional que provoqui un desenvolupament desmesurat o bé simplement considerable. Pels veïns, Santa Maria

ha tingut un comportament econòmic normal, amb els seus períodes de creixement i de recessió o aturada; però en absolut atribueixen una possible alça gràcies a l'autopista.

Tots els elements comentats fins el moment donen una possible pèrdua de la identitat a un poble petit com l'analitzat; no obstant, a pesar que es tracta d'un poble-dormitori amb un clar recés del sector agrícola, incapaç de generar treball substitutori per la seva població, els enquestats creuen que la seva identitat no està perduda. De totes maneres, la població es veu obligada a cercar feina a altres municipis, però així i tot, Santa Maria pateix un lent però continu flux d'arribada de nous residents, això sí, amb feina fora del poble.

Gràfica 13
Opinions sobre la pèrdua d'identitat de Santa Maria

De totes maneres, quasi 1/3 dels enquestats sí observen que la vila ha anat perdent la seva antiga identitat i imputen aquests canvis a la població no santamariera que ha decidit residir a aquesta població. A pesar de tot, no va quedar clara una expressió que definís cap a què conduïa la nova situació, bé fos per ignorància i veure les coses distintes a les d'abans, o bé per ser un grup de reaccionaris i tradicionalistes que es resistien a perdre l'herència rebuda. Hauria resultat excel·lent poder tenir l'opinió de diversos veïns que haguessin emigrat del poble i que amb el pas del temps haguessin retornat. Són aquest tipus d'individus els més capacitats per realitzar valoracions d'aques-

ta índole. El record que tenien en partir serà, possiblement, un tant diferent de la imatge que hi ha al davant dels seus ulls quan tornen al seu lloc d'origen. És sabut que és molt més costós fer una valoració dels canvis ocorreguts a qualsevol banda quan es viu dia a dia dins d'aquell espai que no pas quan es pot observar des de fora només tenint una referència del passat i una altra del present.

Cal resaltar una opinió minoritària fruit de l'enquesta. Segons aquesta, Santa Maria sí està observant un canvi. Els qui donaven aquesta opinió no varen creure que es tractés de la seva pèrdua de identitat, sinó més bé creien que es tractava d'una pèrdua de identitat com a poble, l'essència d'aquest mateix mot.

Així les coses, podem afirmar amb convenciment que per a la població, viure a Santa Maria és viure a un poble i a un àrea rural. Segons Pahl (a Bryant, Russwurm i McLellan, 1982), és la consciència, el cicle de vida (edat), la voluntat i el convenciment de l'estatus social al qual pertany cada individu el que dictamina i defineix l'àrea de la que és membre. Diferencia així entre cosmopolites (espai urbà per geografia i consciència urbana per a l'autor), i tradicionalistes (espai rural per geografia i consciència rural per a l'autor). Tot i així, Pahl, que forma part del sector crític de la sociologia, veu l'espai com un tot urbà on només canvia la pròpia percepció personal de cadascú. Fins a cert punt es pot estar d'acord amb les consideracions de Pahl, però si la voluntat no es correspon en cert grau amb l'espai geogràfic viscut i l'ambient que l'envolta, seria qüestionable el que planteja.

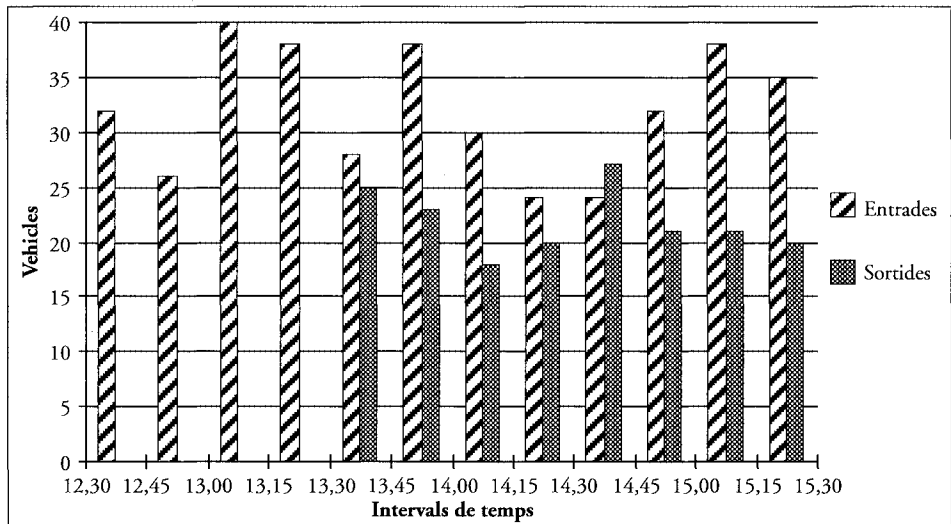
El cas de Santa Maria és similar al descrit per Pahl, ja que els seus habitants el consideren un poble i continua essent-ho, però l'esdevenir està provocant que la seva localització geogràfica sigui en un espai rural. Per contra, en absolut el seu futur *modus vivendi* serà el propi d'una comunitat rural on els valors no hauran estat canviats però sí trastocats. La població concentrada al casc urbà del poble ja ha adoptat costums urbanes tals com l'individualisme, la mobilitat social (molt reflectida als resultats de les enquestes), i una lleugera pèrdua dels vincles de fidelitat. D'altra banda, la població disseminada, així com la concentrada, ja no és eminentment agrícola, ja no es fa càrrec d'explotacions agràries sinó que es tracta de residències secundàries o bé principals però no pas amb finalitats agrícoles-ramaderes.

El moviment de vehicles

Com s'ha pogut comprovar al llarg d'aquesta anàlisi, Santa Maria del Camí enregistra uns importants moviments pendulars. Aquest fenomen es deu a una sèrie de factors com la distància física entre lloc de feina i lloc de residència, d'oci, etc. La mobilitat poblacional diària dels països desenvolupats és un fet intens i encara es veu reforçat més si el grau de motorit-

zació és elevat. El cas de la vila mallorquina que ens ocupa no difereix gaire d'aquests trets característics. Així doncs, quantificar el volum de trànsit rodat del poble suposa obtenir unes dades empíriques que poden ajudar a explicar aquesta mobilitat, en els casos dels pobles-dormitori quasi inevitable. Les gràfiques 14 i 15 mostren l'evolució d'aquests fluxos d'entrada i sortida del poble.

Gràfica 14
Anàlisi dels fluxos entrada-sortida a Santa Maria (12,30 h-15,30 h)

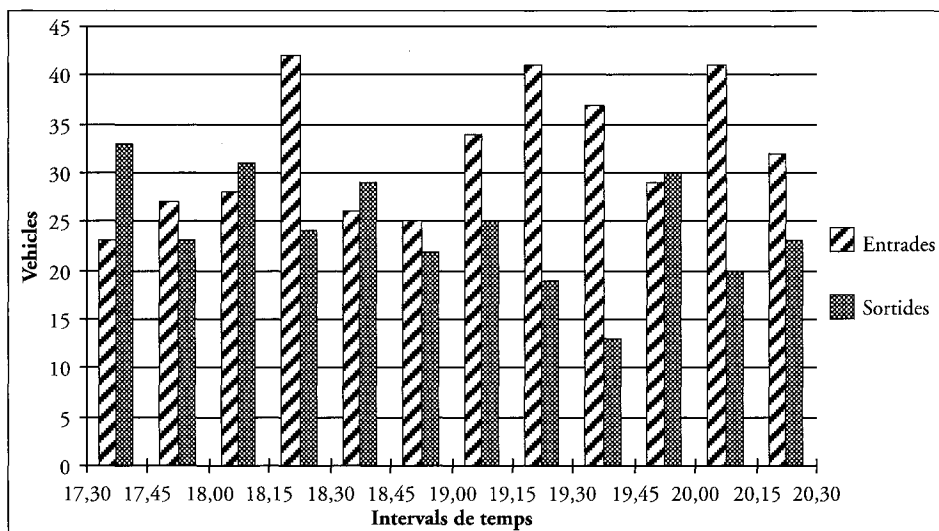

Al control del matí (gràfica 14), el grup d'entrades, és constant però amb tres puntes destacables. Aquests intervals són els que varen enregistrar un major volum de vehicles: entre les 13,00 i les 13,30 es van comptabilitzar 80 unitats. Les xifres són molt parescudes a les altres dues puntes mencionades. Presumiblement podria tractar-se de població que retorna al poble un cop finalitzada la seva jornada laboral del matí, o bé tornen de fer uns altres assumptes no laborals però que ineludiblement han de mester un desplaçament per dur-se a terme. L'increment fort es dona entre les 14,45 i les 15,30 h; en aquests tres quarts d'hora es van comptabilitzar l'entrada de 105 vehicles: això suposa quasi 1/5 part de tot el moviment enregistrar a les tres hores que va durar la medicació del matí. Aquest fet podria deure-se a la població activa que té un torn de feina de jornada intensiva i torna a casa prop de l'hora de dinar. Com a dada anòmla, resalta l'interval entre les 14,30 i les 14,45 on la situació és inversa a la tònica general. Les sortides de Santa Maria van superar les entrades. L'explicació d'aquest fet podria ser la població que surt del poble per qualsevol motiu (treball, oci), o bé gent que no resideix a Santa Maria però fa feina allà (encara que aquests casos siguin els menors).

La medició de l'horabaixa és molt similar a la del matí però té algunes diferències substancials; primer de tot cal destacar el volum de moviment enregistrat. Al matí es van comptabilitzar un total de 563 moviments mentre que per la tarda, la xifra va ascendir a 677 per un mateix període de temps, tres hores (17,30 h fins a les 20,30 h).

Cal dir que d'entre tots hi havia un contingent relatiu de turistes estrangers que abandonaven la vila. Tractant-se de visitants europeus (alemanys, britànics, escandinaus i francesos són els que més visiten l'illa de Mallorca), és per ells una hora prudent (entre les 17,30 i les 19,00 h.), per anar cap a l'hotel i així arribar a punt pel sopar (abans de les 20,00 h.). No hem d'oblidar que les distàncies més llargues a Mallorca no superen pas l'hora i mitja de viatge. A mida que va avançar la tarda, els nivells es van mantenir baixos tret d'un increment repentí.

Gràfica 15
Anàlisi dels fluxos entrada-sortida a Santa Maria (17,30 h-20,30 h)

És a partir de les set de la tarda (interval entre les 18,45 i les 19,00 h), quan es dona un increment agut del nombre total d'entrades. En aquesta part de la medició (19,00 a 20,30 h), es poden fer dos subgrups; un format pels primers tres quarts d'hora i l'altre per la resta de temps. Ambdós tenen un comportament similar. Un cop més es podria afirmar que es tracta del retorn a casa després d'una jornada laboral, tal com es va apuntar en obrir aquest apartat.

Abans de fer efectiva aquesta observació empírica, es pot suposar que seria a darrera hora de la tarda quant es donaria un gran nombre d'arribades, i de fet va

ser així. Si es comparen les dades obtingudes d'ambdues gràfiques, es pot veure com l'última part del gràfic 15 concentra elevats volums de flux enregistrat. A aquesta darrera hora i mitja es van comptabilitzar un total de 215 entrades a Santa Maria; doncs bé, el total d'entrades de les sis hores que va durar la medicació va ser 770 vehicles, amb la qual cosa tenim que a aquesta darrera part es va donar el 28% del total de moviments d'entrada. Representa quasi 1/3 del flux d'entrades analitzat.

Cal afegir com a dada força important, que es va observar que a la gran majoria de casos el nombre d'ocupants per vehicle era 1. Amb aquest fet s'extreuen dues conclusions; una, la dolenta utilització del cotxe dins la nostra societat i l'altra, que el nombre de individus és quasi igual al nombre de moviments enregistrats, apropant-se així l'estudi de moviment de vehicles a un de moviment pendular de població.

Mobilitat per qüestions laborals. Els moviments pendulars

A la societat humana i més encara a la de finals del segle XX, la mobilitat diària és un fet inqüestionable i objecte d'estudi per a la geografia. Com ja s'ha vist a apartats anteriors, s'enregistra un relatiu moviment de vehicles a Santa Maria, fet al qual se l'hi ha donat la seva corresponent explicació. El que ens ocupa ara presenta certa similitud ja que es tracta, un cop més, d'analitzar moviments, però aquesta vegada es té coneixement complet de les raons d'aquests, així com del destinació i la freqüència dels mateixos. Les dades que a continuació es donaran, l'explicació, la seva argumentació i la posterior mapi-ficació s'han estret de les enquestes que es van confeccionar en aquest treball.

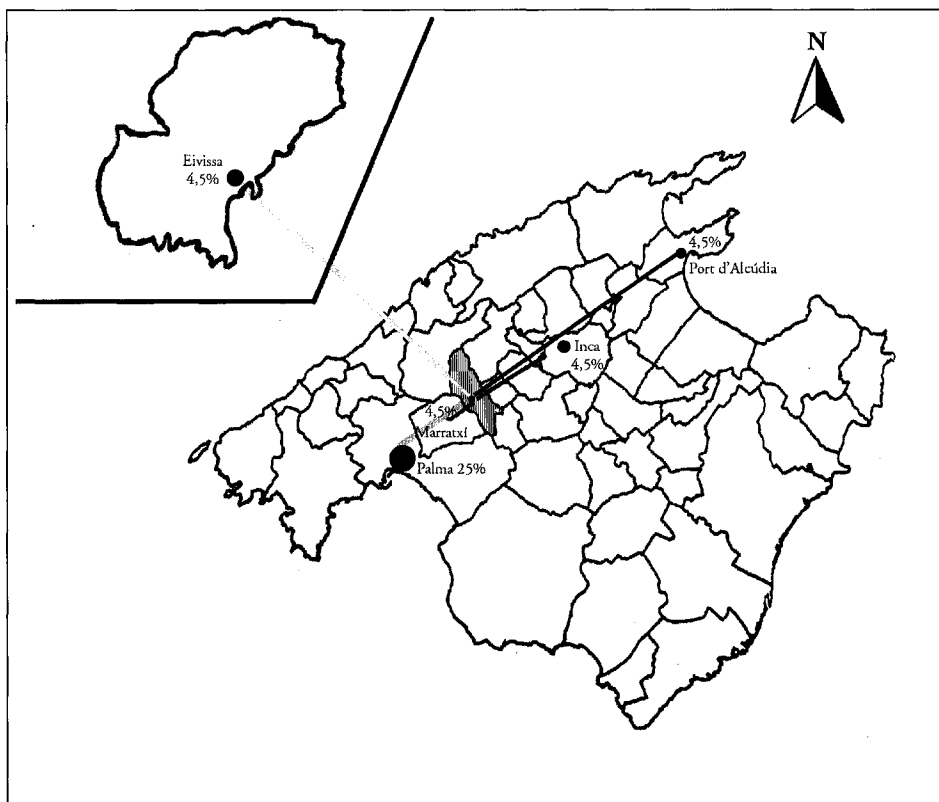
Si passem a analitzar els resultats, ens trobem que el volum de desplaçaments per motius extralaborals és quasi tant important, o més, segons els casos, que el propi de raons laborals. La gràfica 4 sobre els desplaçaments diaris a Palma reflecteix com quasi la meitat dels enquestats realitzen, com a mínim, un moviment d'aquest tipus a Ciutat. La gràfica de desplaçaments per setmana és molt més evident. Només un 22% de la població enquestada no fa cap desplaçament a la setmana a la capital balear o cap a d'altres municipis. Aquestes dades mostren el nivell d'interrelació que té Santa Maria amb la resta de municipis i més encara amb Palma de Mallorca. Tot i així no cal aprofundir més en aquest punt perquè ja ha estat explicat. On sí s'ha de fer especial insistència és als desplaçaments forçosos, als moviments per motius laborals, els quals són moviments diaris.

De les dades obtingudes, més de la meitat dels enquestats afirmen no haver de desplaçar-se per anar a la feina perquè el seu treball està al mateix poble; tret d'un únic agricultor a temps complet que es va trobar, la majoria dels que es desplaçen són comerciants de la vila. Es pot observar al mapa de desplaçaments diaris al lloc de feina, el volum de les quantitats que s'estan manejant i els diferents espais o llocs geogràfics que formen part d'aquest tipus.

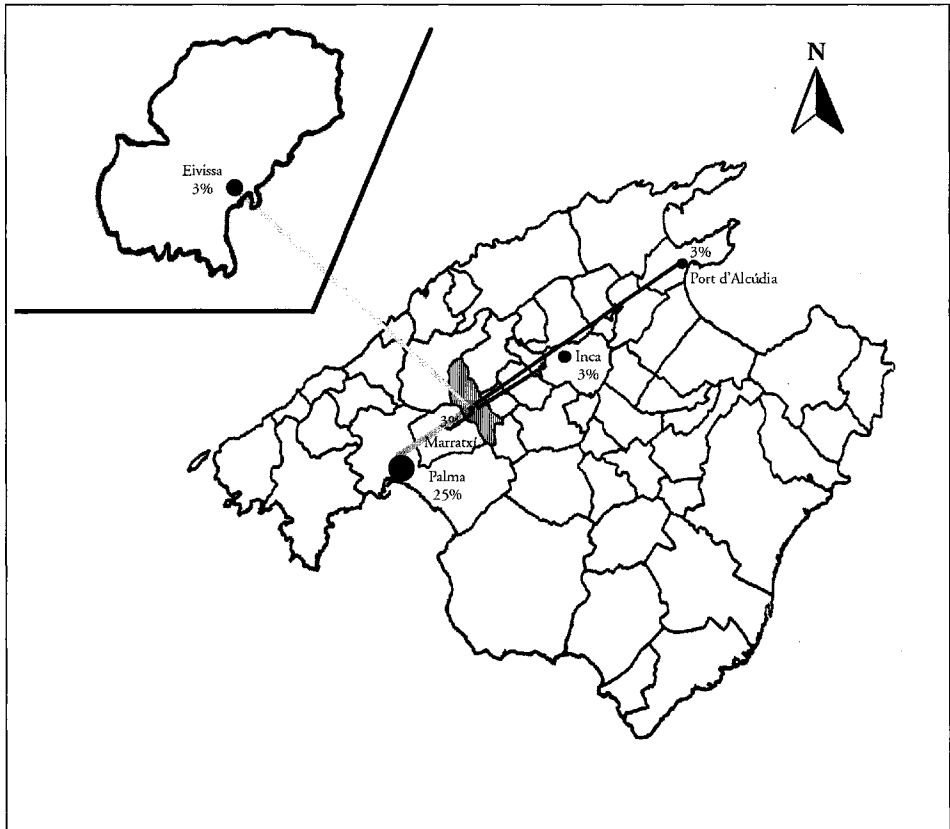
Del total d'enquestats, el 45% no havia de fer cap desplaçament fora de Santa Maria per anar a la feina, la resta, el 55% sí. És aquest 55% el que fa que Santa Maria es denomini poble-dormitori, juntament amb altres factors aquí explicats i d'altres no analitzats però existents. Del contingent de persones que van ser enquestades, el 37% d'elles havia d'anar a Palma a treballar, un 4,5% a Marratxí, un 4,5% a Inca, un 4,5% a Inca, un 4,5% al Port d'Alcúdia i un altre 4,5% a Eivissa. Aquest darrer cas és un tant excepcional perquè aquesta persona es desplaçava temporalment (cada cap de setmana tornava a Santa Maria si l'era possible), el cas es que va ser computada com a desplaçament per la seva condició de treballar fora del poble a pesar de residir a ell temporalment i endemés de continuar empadronada al mateix municipi.

Mapa 1
Desplaçaments laborals fora de Santa Maria⁸

⁸ La mapificació doble d'aquest fenomen és deguda a una raó en concret. Al mapa 1 el grup que conformen els comerciants ha estat exclòs, tractant d'aconseguir un resultant més proper a la realitat i dins la línia de treball. Al mapa 2 s'inclouen als enquestats que eren comerciants del nucli de Santa Maria. Aquest grup va resultar ser numèricament considerable (quasi un 20% del total de la mostra), per la qual cosa, arribava a distorsionar el resultat obtingut.

Mapa 2
Desplaçaments laborals fora de Santa Maria (comerciants inclosos)

Amb tot el que s'està explicant es pot apreciar el procés al que està sotmesa Santa Maria del Camí. El seu canvi està format per diverses característiques però, pot ser, el més acusat o bé un dels més interessants per la geografia, és el de la seva funció. El seu lloc geogràfic fa que la població de la capital triï a Santa Maria com a lloc per residir, endemés d'uns altres motius i factors que intervenen. Per la seva part, els propis veïns de la vila sense feina la cerquen fora però resten allà. A tot això deuríem sumar el procés de rururbanització que es dona la zona però que no ha estat analitzat en aquest cas. Tot i així hi havia nombrosa població disseminada, en termes relatius. Doncs bé, si el procés de rururbanització al·ludeix a les forces centrífugues que actuen fent que les grans ciutats expulsin població i aquesta es desplaci a llocs propers del camp, caldria mencionar un parell de factors més.

Segons Bauer i Roux (1976), els quals han explicat el fenomen, en el camp estan canviant les coses, però aquests canvis podrien ser extensibles

a la totalitat del territori i no només referir-los al camp com ho fan ambdós autors francesos. És veritat que fan una anàlisi de la rururbanització, de la urbanització del camp, però ells ho fan en un sentit genèric del camp (*campagne*); per la nostra part, analitzar a Santa Maria significa no roman-dre aliens al seu espai rural, al seu camp. És per això que si afecta a la ruralia, de qualche manera afecta a la dinàmica del municipi i al propi casc urbà. D'aquesta manera, cadascun dels pobles on es dóna al seu camp la rururbanització amb les seves conseqüències, ho fan a la totalitat del seu municipi. Així, i reprenent l'explicació de Bauer i Roux, el camp, en aquest cas els pobles, tenen uns saldos migratoris positius gràcies a l'arribada dels urbanites que marxen de la ciutat. És un fet evident però no responsable directe; si es fa un estudi de la població (en aquest cas veure l'evolució demogràfica presentada), Santa Maria té un augment paulatí de població encara que reforçat pel procés de rururbanització i arribada de gent al casc urbà. Tot i així no és el principal factor que faci que sigui un poble-dormitori, ja que presenta certes similituds aquest fenomen amb la rururbanització. Els autors francesos admeten que es deu donar un recés del sector agrícola perquè la rururbanització tenguí cabuda, i això mateix passa als pobles dormitori. També s'ha de donar, segons aquests autors, una incapacitat per part del camp per no poder crear activitats econòmiques alternatives a aquesta pèrdua de l'agricultura. Al present cas, aquest darrer fet és molt evident i cobra molta força a la situació dels pobles-dormitori. Per la rururbanització és important això perquè l'abandonament del camp suposa vendre les terres i poder especular sobre el terreny.

La població que arriba a viure al camp i es fa una casa sol ésser gent de ciutat que té una feina a la ciutat i decideix anar a viure al camp per motius distints. Al cas dels pobles-dormitori tenim una situació semblant però molt diferenciada en un aspecte. La majoria dels veïns de Santa Maria són santamariers de naixement (sempre referit a la població enquestada). El fet que sigui un poble-dormitori és pel recés del camp, però molt més per la pròpia incapacitat de crear treball. La població nadiua es veu obligada a cercar la feina fora vila, i les grans ciutats (Palma en aquest cas), tenen la major oferta a l'abast. Amb el temps i per la seva proximitat a la capital, el poble rep població nova i encara reforça més la seva condició de poble-dormitori i el seu procés de rururbanització. Així doncs es pot afirmar que el fet que s'ha analitzat –Santa Maria en la seva condició de poble-dormitori–, es deu no a l'arribada de població sinó al fet que no es creen llocs de treball en el poble. La seva proximitat a Palma fa que el seu abast econòmic sigui reduït (productes bàsics), fa que Santa Maria estigui dins el camp d'acció de Ciutat, la seva dinàmica econòmica ja no respon a unes directrius pròpies sinó que està integrades a les de Palma. Per això les activitats econòmiques nadiues no poden competir amb les de Palma, i a més, a tot això cal afegir la decadència del sector agrícola amb la qual cosa s'està

creant el que s'ha encetat a apartats anteriors, la situació d'una «sedentarització no activa».⁹

Però aquí el que es tracta és explicar el fenomen, anomenem-li sedentarització no activa o poble-dormitori (en un sentit global del conjunt de factors). S'ha vist com l'activitat econòmica és un agent de rellevància, s'ha explicat com les ciutats properes –i de rang superior–, tenen una major oferta de treball i fa que la població originària dels pobles-dormitori i/o rururbanitzats vagin cap a elles a la recerca d'un lloc de feina. La simbiosi entre la gent del poble que vivia i treballava en ell però ara treballa a la ciutat principalment, i la gent que treballa allà però ara viu al poble, junt amb altres factors com la millora de la xarxa viària, popularització de l'automòbil, etc., provoquen aquest fenomen.

El problema hi és a l'exposició de factors explicatius del fenomen; es fa massa èmfasi a l'arribada d'urbanites als pobles confinants o propers. Existeixen nombrosos pobles de Balears i d'Espanya (són casos coneguts i sobre els que es pot fer referència pel coneixement empíric de les seves situacions), que tenen el mateix «problema» que Santa Maria. Es dona la rururbanització, però la seva pròpia incapacitat de crear treball a causa dels canvis que provoca l'economia de mercat i la societat capitalista, fa que els seus habitants el cerquin fora del seu propi municipi. Molts es traslladen al mateix lloc de feina amb la qual cosa la seva residència canvia (moviments migratoris), però gran part d'ells s'estimen més quedar-se on vivien abans perquè hi ha factors i variables que ho permeten. Aquest volum de població és relativament gran a Santa Maria (segons la informació de les enquestes i les converses mantingudes amb els enquestats), igual que a d'altres pobles. Així ens trobem davant situacions en les que les persones s'assenten en un lloc geogràfic però les activitats econòmiques que es donen en ell són escasses, poc flexibles i deficients; arribant a la nul·litat en casos extrems. Una de les diferències amb l'època anterior de principis de segle i els seus anys següents radica en la baixa qualitat de vida, les deficients infraestructures, els preus elevats dels escassos automòbils i combustible, etc., que no permetien que les persones poguessin viure lluny del seu lloc de feina. Amb l'avanç de la tecnologia, la investiga-

⁹ L'ésser humà sedentari s'oposa al nòmada endemés de residir a un lloc i no haver d'implicar un moviment per a aconseguir el seu sustent. A Santa Maria la gent viu al municipi, no canvia de residència (és sedentària en aquest aspecte), però s'ha de desplaçar contínuament per anar a la feina, que és allò que l'aportarà el seu sustent. La població té una residència fixa però és incapaç de sobreviure sense abandonar el seu espai. En triar quedar-se a viure, encara que impliqui un moviment pendular anar a la feina, fa que la seva condició d'ésser sedentari es vegi modificada. Es considera que el cas de Santa Maria i els pobles-dormitori té una similitut amb un poble nòmada, en absolut afirmant ho sigui. No obstant, la població que es desplaça a un altre lloc per treballar fa un acte distint a l'esmentat abans, però, i l'individu que fa feina a l'hosteleria a la temporada alta a qualsevol lloc i en temporada baixa fa una altre activitat a un altre lloc i endemés ho combina amb una petita parcel·la de camp que ell mateix explota, no fa que ens acostem a la situació d'un poble nòmada? No està residint a un assentament i està explotant, amb molta més gent, d'altres que ell coneix i que ell viu? És per això que s'ha encunyat el terme de sedentarització no activa, principalment per la incapacitat del poble de crear treball en ell. El comportament és similar però el factor que determina la diferència és el del temps emprat en el desplaçament. Els sistemes de transport actuals fan que es puguin cobrir grans distàncies en poc temps i per això es pot treballar a un lloc i viure a X quilòmetres.

ció, el benestar social, l'augment del nivell de vida, millora d'infraestructures, etc., s'ha aconseguit que viure a un poble proper a una ciutat i treballar a ella sigui factible.

Conclusions

Les conclusions que es poden treure de l'estudi sociodemogràfic i de fluxos realitzat damunt Santa Maria del Camí, són diverses i en major o menor grau clarificadores de per què els pobles propers a la capital insular estan assumint una funció de pobles-dormitori i en alguns casos també com a generadors de fenòmens de contraurbanització.

Com ja s'ha assenyalat, el present estudi va nèixer a partir de la idea de dur a terme una aproximació d'una realitat amb importants repercussions sobre la geografia de l'illa de Mallorca, com és el cas dels moviments pendulars. La percepció que d'ells es té a un poble com Santa Maria, i al mateix temps les peculiaritats principalment econòmiques i demogràfiques que poguessin haver tingut a ell, eren pedres angulars de l'anàlisi duit a terme. L'estudi realitzat amb l'ajut d'una font de primera mà com són les enquestes i el contacte directe amb la gent, manifesten que la idea de poble-dormitori no la tenen massa clara els santamariers enquestats. Per alguns d'ells, el terme els hi va semblar nou i quan contestaven no demostraven tenir clar el contingut de la pregunta. Aquest fet s'accentuava de forma progressiva amb la major edat dels enquestats. La gent jove, per regla general, considera que Santa Maria és un poble-dormitori, fins i tot per alguns d'ells sempre ho ha estat o ells sempre ho han viscut així. En aquest sentit s'ha de tenir en compte que el poble sempre ha estat localitzat a 15 quilòmetres de Palma, i tant fa cinquanta anys com a l'actualitat, desplaçar-se des de Santa Maria a Ciutat, en cap cas podia considerar-se com un viatge en sentit estricte. Malgrat això, actualment la capacitat de desplaçament de les persones ha millorat notablement, i la barrera del temps s'ha convertit en un lleu inconvenient més, amb la qual cosa es referma la posició de Santa Maria com a centre receptor i impulsor de fluxos en un alt grau respecte a ella mateixa i els nuclis veïns.

Tot aquest procés, manté una constant de vinculació demogràfica important. El creixement en el nombre d'habitants als darrers anys al poble (3.365 habitants a 1996), es manifesta especialment intens des de començaments del decenni de 1990, dècada a la qual s'inaugura l'autopista Palma-Inca. Els nous contingents arribats principalment des de la ciutat, han matisat l'envelliment progressiu d'un poble com l'analitzat, encara que els seus habitants, sobretot els d'edats madures, no consideren positiu l'augment de la població, ja que relacionen el seu creixement amb la manca de tranquil·litat a causa de la joventut dels nousvinguts, i a l'escassa integració d'aquests grups a l'evolució socio-cultural del nucli. Aquestes noves famílies, majoritàriament de «forasters» provinents de Palma, no semblen haver-s'hi integrat dins la dinàmica «de tota la vida» del poble, i continuen mantenint, la gran majoria d'ells, una vida simi-

lar a la que portaven a la ciutat, a la qual la relació amb el veïnat era pràcticament inexistente i la seva vida era suposadament autònoma i autosuficient. En el cas de Santa Maria sembla donar-se el mateix; les famílies, generalment de membres joves (matrimonis joves, i en ocasions amb qualche fill petit), arriben al poble cercant tranquil·litat i sossec però mantenint-se aliens a l'entorn.

Si bé aquest fenomen de contraurbanització es manifesta a altres pobles com Bunyola, Lluçmajor, Esporles, Valldemossa, etc., propers a la capital balear, el cas de Santa Maria es distingeix dels ressenyats per una major connexió que la d'aquests pobles, i que per la majoria dels enquestats suposa un motiu d'orgull, de no aïllament. Malgrat això, al mateix temps es presenten contradiccions ja que per una banda els santamariers no volen quedar aïllats, i per l'altra no volen que la presència de l'autopista impliqui un mençap dels valors que sempre han fet singular el poble (tranquil·litat, tradició, identitat, *modus vivendi*), i que ara davant l'al·luvió de nous pobladors comencen a veure'ls compromesos o a crivellar-se.

A aquestes qüestions demogràfiques s'uneixen aquelles que tenen una connotació econòmica. L'opinió general en aquest sentit va ser que l'autopista no ha fet progressar al poble en quant a la implantació de nous negocis o com a generadora de riquesa; pel contrari, s'observa certa reticència cap a ella, degut a que la seva creació suposa allunyar del poble alguns ingressos dels comerços que circumden la carretera C-713, endemés que Santa Maria ara està sota l'arc econòmic de Palma.

Això produeix, segons la major part de les persones enquestades, que no hagi treball al poble, així els santamariers es veuen obligats a cercar feina a Palma. No hem d'oblidar que el caràcter del poble-dormitori el conforma el propi santamarièr, per quant la seva vila és incapaç de tenir una oferta de treball suficient. Pel contrari, l'opinió dels comerciants difereix de la de la resta de la gent del poble, al considerar quasi amb absoluta unanimitat que l'autopista els va perjudicar en un principi, ja que davant la novetat, tothom l'utilitzava, per la qual cosa alguns negocis van haver de tancar. Malgrat això, des de fa uns anys han obert altres negocis, que basen menys els seus ingressos a les persones que estan de pas i sí, als originaris del poble, i sobretot, i tal i com es va poder observar damunt el terreny, en turistes amb cotxes llogats que trien carreteres secundàries per conèixer l'illa, o cicloturistes, que tenen a la carretera Palma-Pollença com a ruta d'interés, a causa de la seguretat que els produeix rodar per una carretera poc transitada, a més de l'afegit de les belles vistes.

Aquest darrer aspecte comentat es relaciona amb l'estudi realitzat sobre el moviment de vehicles. La comptabilització dels fluxos entrada-sortida al poble des de l'autopista va suposar corroborar amb fets tangibles el relatiu abandonament de la carretera comarcal. La notorietat d'aquest estudi radica al fet que queda comprovat amb dades empíriques el nivell d'ús de l'autopista. Tant per l'entrada com per la sortida del poble a hores claus (el migdia o el vespre), es veu el carés de Santa Maria com a foc concentrador de moviments pendulars protagonitzats per treballadors que es guanyen la vida fora del poble, que fan horaris intensius (els que tornen a l'hora de dinar), o els d'horari continu (els que tornen al llarg de la tarda o al vespre), i els que dinen a Palma generalment.

En definitiva, del present estudi centrat als fluxos i a la percepció dels fenòmens, per part de les gents de Santa Maria del Camí, es certifica el fet que aquest nucli és un poble-dormitori, i que aquest fenomen es continuarà produint durant els pròxims anys. Aquest fet ocasionarà un tremend auge immobiliari a la zona, com ja s'està començant a apreciar, davant l'arribada massiva de *commuting people*, des de Palma, que centren les seves activitats a la capital balear, i el seu temps d'oci al poble, descansant de la vida dels dies laborables, però essent allà fixada la seva residència. De tot això es dedueix que la població de Santa Maria creixerà probablement més ràpid del que ho ha fet fins al moment, encara que aquest creixement no estarà estimulat per elements endògens.

Bibliografia

- BARCELÓ PONS, Bartolomé. (1970): *Evolución reciente y estructura actual de la población en las islas Baleares*, CSIC, Madrid-Eivissa.
- BAUER, Gerard i ROUX, Jean Michel. (1976): *La rurbanisation ou la ville éparpillée*, Éditions du Seuil. París.
- BRYANT, C.R., RUSSWURM, L.H. i MCLELLAN, A.G. (1982): *The City's Countryside. Land and its management in the rural-urban fringe*. Longman, Nova York.
- Gran Enciclopèdia Catalana (1995): Ed. Enciclopèdia Catalana S.A., Barcelona.
- Gran Enciclopèdia de Mallorca (1991): vol. 15. Promomallorca Edicions S.L. Palma de Mallorca.
- GARAU, V., BERENQUER, E., BUCHENS, P. i PIPÓ, J.A. (1974): *Mallorca. Una introducció a su economía*, Catalana d'estudis econòmics, S.A., Barcelona.
- IBAE (1997): *Población de la CAIB 1950-1996*, Conselleria d'Economia i Hisenda, Palma de Mallorca.
- INE (1991): *Cens de població 1991*, IBAE, Palma de Mallorca.
- ROBINSON, Guy M. (1990): *Conflict And Change In The Countryside. Rural society, economy and planning in the developed world*, Belhaven Press, Londres.

Altres fonts

- Observació directa dels Censos de població de Santa Maria del Camí dels anys 1887, 1910, 1920, 1940, 1970, 1981, tant com dels Padrons d'habitants de 1976, 1986 i un avanç del de 1996.
- Enquestes. Qüestionari estàndard (obert-tancat), i QPS (Qüestionari de Percepció Subjetiva).